

ציונות י הדות ד מוקרטיה לדרד

"וַיֵּצְאוּ יוֹסֵף וְיִמְלָאוּ אֶת כָּלֵיהֶם... וְלָתֵת לָהֶם צִידָה לַדֶּרֶךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן..."
בראשית מב, 25

חנוכה

דצמבר 2009

כסלו - טבת ה'תש"ע

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת
	1 י"ד	2 ט"ו	3 ט"ז	4 י"ז	5 י"ח	
6 י"ט	7 כ'	8 כ"א	9 כ"ב	10 כ"ג	11 כ"ד	12 כ"ה חנוכה
13 כ"ו חנוכה 	14 כ"ז חנוכה 	15 כ"ח חנוכה 	16 כ"ט חנוכה 	17 ל' חנוכה 	18 א' חנוכה 	19 ב' חנוכה
20 ג'	21 ד'	22 ה'	23 ו'	24 ז'	25 ח'	26 ט'
27 י'	28 י"א	29 י"ב	30 י"ג	31 י"ד		

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית

המטה למורשת ותרבות ישראל

מרכזת המטה: ציפי קוריצקי | ריכוז תוכן ועיבוד דידקטי: רותי זוסמן ויעל גרוס-רוזן | ייעוץ פדגוגי: רות גבע, רויטל מונצז, אדל בן חמו
ייעוץ גרפי והפקה: רפי כהן | עיצוב והפקה: ארט פלוס | הוצאה לאור: משרד החינוך, גף פרסומים

חנוכה - חג האורות

חג החנוכה הוא חג יהודי שתיקנו חכמי ישראל ובו שמונה ימי הודיה, על ניצחון מרד החשמונאים וחנוכתו של בית המקדש. החג מצוין בעיקר בהדלקת נרות חנוכה. בשמונת הימים מכ"ה בכסלו עד ב' בטבת. חנוכה אינו חג מהתורה שבכתב, והוא מוזכר בדברי סופרים.

המקורות הבאים מספרים לנו מדוע חוגגים את חג החנוכה. לבל מקור סיבה שונה לחג: ספרים החיצוניים: הספרים החיצוניים, לא ניתקלו ביהדות בחלק מהתנ"ך

ספר מקבים א', הידוע גם בשם ספר חשמונאים א', מתאר את מלחמת מתתיהו ובניו ביוונים עד לעלייתו של יוחנן הורקנוס. הספר נכתב בסמוך לתקופת התרחשות מרד החשמונאים. נראה שמקבים א' נכתב בארץ ישראל, על ידי מחבר שהכיר היטב את המקומות שעליהם כתב. מקורו העברי אבד, התרגום ליוונית נכנס לקאנון הנוצרי, ולכן נשמר לנו והוא מהווה מקור היסטורי חשוב ביותר להכרת התקופה. בספר 16 פרקים.

ספר מקבים ב', ידוע גם בשם ספר חשמונאים ב' או קיצור מעשה יהודה. הוא נכתב על ידי יהודי משכיל בן הגולה הדובר את השפה הבינלאומית דאז - יוונית. ספר מקבים ב' ששרד, הינו קיצור הדברים שמובאים במקורם בחמישה ספרים שכתב יאסון מקירני (צפון אפריקה), שמהם לא שרד דבר.

וישכמו בבקר בחמישה ועשרים לחודש התשיעי הוא חודש כסלו, בשמונה וארבעים ומאה שנה: ויקריבו קרבן על פי התורה על מזבח העולה החדש אשר יעשו: ...ויפלו כל העם על פניהם ויברכו לשמים אשר הצליח להם: ויעשו חנוכה המזבח ימים שמונה, ויקריבו עולות בשמחה ויקריבו זבח שלמים ותודה...ויקים יהודה ואחיו וכל קהל ישראל לחיות ימי חנוכה המזבח נעשים במועד שנה בשנה ימים שמונה מיום חמישה ועשרים לחודש כסלו בשמחה וגיל.

חשמונאים א, פ' ד, נ"ב - נ"ט

מדוע חוגגים את חג החנוכה ע"י חטמונאים א?

כיצד חוגגים את חנוכה ע"י מקור לה?

... ויהודה אמר לאחיו: הנה ניגפו אויבינו, נעלה לטהר את המקדש ולחנוכה...ויחוגו חג לה' שמונה ימים חג סוכות, ויזכרו את הימים מקדם בחגגם את חג הסוכות בהרים ובמערות ויתעו בשימון כבהמות שדה. ויקחו ערבי נחל וכפות תמרים וישירו שיר שבח והודיה לה' אשר נתן להם עוז ותשועה לטהר את בית מקדשו ויעבירו קול בכל ערי יהודה לחוג את החג הזה מדי שנה בשנה...

ספר חשמונאים ב, פרק ג

ע"י חטמונאים ב', יהודה המלך ואנשיו חגגו חג חנוכה בית המקדש את חג הסוכות ט"א הספיקו לחגוג כלם המלחה, ולכן חגגו שמונה ימים (7 ימי החג וטמיני עזרת). ואכן המקור לחנוכה אדורות, מה דעתכם על הסבר זה? נאקו

איזה נס חנוכה מוכר, לא מופיע בסני ספרי חטמונאים? מה דעתכם על כך?

מקומן של גבולות יהודים ויהודים וגבולות יהודים: הגבולות מהם השתלשלו גבולות

יש הטוענים כי מרד המבנים פרץ בשל תופעת ההתייזנות שנופצה בחברה היהודית, מול יופייה ועוצמתה של תרבות יוון. הגבול בין השפעות תרבותיות טיבעיות ובין התבוללות מוחלטת הדאיג והטריד את חבמינו. כפי שהוא מעסיק מחתבים ואנשי ציבור, בימינו.

הספיקו מהי השתלשלות תרבותית, דעתכם נאקו אמה היא רצויה או לא

אמריקה

מילים: חוה אלברשטיין, לחן: גדעון כפן

כל מקום זה אמריקה,	כולם שומעים את אמריקה,
אמריקה תמיד בליבך.	שרים ומדברים אנגלית.
אתה נמצא באמריקה,	כולם רוקדים את אמריקה,
אמריקה, אני ואתה.	בכל מקום אותו התקליט.
אז אל תיסע לאמריקה,	הכל מתחיל באמריקה,
חכה - היא תגיע לכאן.	אף פעם לא מאוחר.
בעוד שבוע, בעוד שנה,	היום ארוך באמריקה,
הכל שאלה של זמן.	והשבוע קצר.

כולם חולמים אמריקה,
תמיד אותו חלום.
כולם נוסעים לאמריקה,
ולא מגיעים לשום מקום.

השיר המלא מופיע באתר שירונט www.shiron.net

יצוגים ייחודיים לתרבות הישראלית-יהודית	ייצוגים בולטים להשפעות מתרבויות אחרות בחיינו
שמות	
לבוש	
מוסיקה	
שפה	
אחר	

- מה מסמלת אמריקה כסיר?
- כאילו תחומי חיים אנחנו "מייבאים" את התרבות האמריקאית, קס"י הסיר?
- "כואב חוואים אמריקה", איזו עמדה מייצג הסיר כיחס להשפעה האמריקאית על תרבותנו? הכאן הורחות נוספות מן הסיר.
- מהי העמדה המנוגדת להשפעות הסכירו מהי התשובה במציאות החיים הישראלית הסכר ונמק עמדתך

- אלו יצוגים תרבותיים בולטים בטבלה
- האם על-פי הטבלה קיימת השתלבות תרבותית או ייחודית לתרבות היהודית ישראלית
- קד כמה להותך מורכבת מפרטים "מקוריים יהודיים" וכמה היא מורכבת מפרטים "מייבאים" מתרבויות אחרות? פרט והסבר

זמרות הללו קדש הב
אין לנו רשות להשתמש בהם
זכה לראותם בלבד

כל יום וכל שנה אינו אדם אקראי: "יהי אורי! יהי אורי!" על מנהג ואל האור

חגיגות אור בתרבויות העולם

מתוך אתר משרד החינוך, מינהל תקשוב ומערכות מידע

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Moe/Hanuka/MichusachLor/HagigutOr.htm>

טקסים רבים בעולם הקדמון נוצרו בהשראת השינויים החלים באור. בחברה הפרימיטיבית נתקף האדם חרדה גדולה בכל עת שבה ראה שהשמש מקדימה לשקוע, שהימים מתקצרים, שהלילות מתארכים, ושהחושך והקור משתלטים על הארץ. לאורך ההיסטוריה האנושית חשש האדם שתהליך זה, שאותו הבין כהתגברות החשכה, רק ילך ויחמיר, ושהשמש לא תזרח שוב לעולם. תופעת התגברות החשכה עוררה מאז ומעולם אימה בקרב בני האדם בשל המשוואה אור-חיים לעומת חושך-מוות. גם בימינו מוכרת תופעה דומה הנגרמת כתוצאה מהיעדר אור. התופעה מכונה "דיכאון חורף" - והיא מתבטאת בדכדוך ובעצבות התוקפים אנשים רבים כאשר היום הולך ומתקצר ואור השמש נחלש. בארצות הצפון, שבהן שורר חושך במשך רוב שעות היממה, ידועים אף מקרי התאבדות כתוצאה מן השינויים הפסיכו-פיזיולוגיים שלהם גורמת החשכה. תקופת השנה שנחשבה תמיד למסוכנת ואפילו לקריטית הייתה תקופת "מפנה השמש החורפי" שהיא תקופת המעבר בין החורף לבין הקיץ. אמנם בתקופת זמן זו מתחיל כבר להסתמן מפנה קל בזריחת השמש. כלומר, מתווספות בהדרגה שעות אור, אולם החשכה והקור עדיין שולטים בכול. היום קצר מאוד, המזון וחומרי הבעירה מתמעטים והולכים ולעתים אף אוזלים, ונזקי מזג האוויר הקשים של החורף כמו: דרכים מושלגות ומשובשות, עצים עקורים, שטפונות וכדומה, ניכרים בכל מקום. תקופת זמן בלתי יציבה זו, שחוכרים בה אימה ותקווה גם יחד, נחשבה לזמן קדוש. האדם, שהאמין שיש בכוחו לברוא את האור מחדש ולסייע לטבע להסיר מעליו את החשכה, פיתח וביצע טקסים, חגים ופעולות מאגיות שמטרתם הייתה להשיב את האור, במסכת עבודה זרה מוזכר האדם הראשון שראה כיצד בימי כסלו היום מתקצר, האור מתמעט והחושך מתגבר.

סיבה למסיבה

הרצון לגבור על החושך והשאיפה לשחזר את נס האור שבבריאת העולם, הם העומדים בבסיס חגי האור. בתרבויות שונות האמינו בני האדם

שעליהם להתכונן היטב לטקסים שאותם יש לבצע כדי להבטיח את חזרת אור השמש.

השינוי העונתי מחושך לאור עורר תקווה לחיים חדשים, לצמיחה, לפריחה, לקשר, לאהבה ולהשתלבות מחודשת ומלאה במעגל החיים.

העולם חוגג

לקראת סיומה של העונה החשוכה, בעת "מפנה השמש החורפי", נחגגים ברוב התרבויות שבעולם חגים הקשורים לאור.

- **ביהדות:** בכ"ה בכסלו חוגגים את חג החנוכה. בתקופה זו מתחיל היום להתארך בהדרגה. לדעת המהר"ל זמן זה שבו האור הולך ומתגבר, מתאים הוא שיעשה בו נס פך השמן שלזכרו מדליקים את החנוכייה.

- **בנצרות:** בחג המולד נוהגים לקשט את עצי האשוח ואת החצרות והבתים בנורות המאירות בשלל צבעים.

- **ברומי:** נהוג היה חג הקרי סאטורנליה. חג עתיק זה נמשך שבוע ימים, והוא נחוג לכבוד לידת האור מחדש, זמן שכונה "תחילת שנת השמש".

- **בני דת הזרטוסטרה** (שמקורם באירן ורובם חיים היום בהודו) חוגגים את הסאדה - חג האש הנצחי. הם מבעירים מדורה ענקית על חוף הים בזמן השקיעה כדי להמריץ באופן סמלי את השמש להתחזק.

- **האינדיאנים** חוגגים טקסים מיוחדים כדי להבטיח את ניצחון האור על פני החושך.

- **היפנים בני דת השינטו** חוגגים את "מפנה השמש החורפי", שהוא סוף תקופת ה- yin (היסוד הנקבי או הסביל בפילוסופיה הסינית) של השמש ותחילתה של תקופת ה- yang (היסוד הזכרי או הפעיל) של השמש.

- **הבבלים, המצרים, האצטקים והסינים** נהגו להדליק משואות בעיצומם של לילות החורף הארוכים והקרים, בתקווה ובציפייה לסיימה של התקופה החשוכה והקרה.

שלמה המלך חנך את בית המקדש הראשון
בחדש הסוכות הנקרא בתנ"ך "חג".
כידוע, אדעתא דמסתרי, מטפיעה עובדה זאת על
הדברים שמספר לנו ספר חסמוניאם ב?
מדוע, אדעתא דמסתרי, לא מספר לנו על כך מספר
חסמוניאם א? נמקו

אז נקח שלמה את-זקני ישראל את-כל-ראשי המטות נשיאי האבות לפני ישראל אל-
המלך שלמה וירושלם להעלות את-ארון ברית-יהוה מעיר דוד היא ציון. ב ונקחלו אל-
המלך שלמה כל-איש ישראל בנח האתנים בקח הוא החדש השביעי.... ויעש שלמה
בעת-ההיא את-הקח וכל-ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד-נחל מצרים לפני יהוה
אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום. סו ביום השמיני שלח את-העם ויברכו
את-המלך וילכו לאהליהם שמהים טובים לב על כל-הטובה אשר עשה יהוה לדוד עבדו
ולישאאל עמו.

מלכים א, ח 2-1: 66

...תנו רבנן [אמרו חכמים]: לפי שראה אדם הראשון
יום שמתמעט והולך, אמר: אוי לי, שמא בשביל
שסרחת, עולם חשוך בעדי וחוזר לתוהו ובוהו, וזו
היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים – עמד וישב ח'
ימים בתענית ובתפילה. כיוון שראה תקופת טבת
וראה יום שמאריך והולך, אמר: מנהגו של עולם
הוא. הלך ועשה שמונה ימים טובים, לשנה האחרת
עשאן לאלו ולאלו ימים טובים. הוא קבעם לשם
שמים, והם קבעום לשם עבודת כוכבים.
תלמוד בבלי, עבודה זרה ח, ע"ב

מעוז צור ישועתי לך נאה לשבת. זכרון בית תפלתו וישם תורה נזכה.

מאי חנוכה?...שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמינים
שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא
מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן
גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד. נעשה בו נס והדליקו
ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוּם ימים טובים
בהלל והודאה.

בבלי, שבת כ"א ע"ב

- מדוע חוששים את חג החנוכה ע"י מקור זה, ומדוע סמונה ימים?
- מה ההבדל בין מקור זה במסכת סכת למקורות מספר חסמוניאם א 1 - ב?
- יש לזכור שהתלמוד הבבלי (כתב בזוהר, כסבידרון החכמים דרובה ה"טראומה" ש' חורבן בית המקדש ע"י הרומאים. חכמי סכא, התנחומים הרחמיים ש' הזוהר, רוצים לנח את הקהילה. כמה תורת העמדת הנס על פני הנצחון הדכאי - במרכז? נמקו

(יד) ויהי בעת ההיא ויצאו אנשים בני-בליעל מקרב ישראל, וידיחו את עם הארץ לאמור.
(טו) הבה נכרתה ברית את הגויים אשר סביבותינו, כי מאז אשר סרנו מאחריהם מצאונו צרות רבות ורעות.
(טז) וייטב הדבר בעיני העם, וישלחו מלאכים אל המלך, ויצווה המלך בידם ללכת בדרכי הגויים ובחוקותיהם. (יז) ויקימו בית משחק בירושלים
במשפט הגויים, ולא מלו עוד את בניהם, ויעזבו את ברית הקודש ללכת בחקותם, ויתמכרו לעשות הרע בעיני ה'.

חשמונאים א, פרק א יד - טז

(מא) ויכתוב המלך אנטיוכוס אל כל מדינות מלכותו לאמור: אך תורה אחת וחוקה אחת לכל יושבי ארצנו.
(מב) ויעזבו כל עמי הארץ [הכוונה ליהודים] את חוקותיהם ויעשו כאשר ציוה אותם המלך. (מג) ויאותרו גם רבים מבני
ישראל ויזבחו לאלילים ויחללו את השבת. (מד) וישלח המלך ספרים ביד הרצים אל ירושלים ולכל ערי יהודה, ויצווּם
ללכת בדרכי גויי הארץ.

(נא) וייסוגו רבים ממצות ה' וייצמדו לגויים, ותשחת כל הארץ לפניהם. (נב) ויהי הם נוגשים את העם, ויתחבאו במערות
ובכל מקום אשר מצאו שם מפלט.

ספר חסמוניאם א (כתב כקברית ע"י חייל כדכאן ש' יהודה הנכבי. שמו לא ידוע.
מהי עמדתו של הכותב על חיקוי דרכי היוונים? הכא הזכחות מן הכתובים

חשמונאים א, פרק א מא - נא

התחלת האור שיוצא מן החשיכה [הכוונה ליום שלאחר היום הקצר ביותר] הוא בכ"ה בכסלו, כי בריאת העולם הוא בזמן ששווה היום עם הלילה. והתחלת האור הוא בכ"ה בכסלו, שאז מתחיל האור להגבר. ולפיכך נעשה הנס בשמן, כאשר אותו זמן הוא מיוחד להתחלת האור [כלומר, נס פך השמן נעשה באותו יום "מיוחד" שבו האור מתחיל להתגבר].

אז החנוכה בגופת הגמיה האומית (גקופר הציונות)

"...לכן אני מאמין, כי דור חדש של יהודים נפלאים יצמח מן האדמה. שוב יקומו המכבים!"
בנימין זאב הרצל - מדינת היהודים

המכבים מצויינים ומפוארים מאין כמוהם ברוחם, רוח עז. בימינו אלה אשר הפרשה והוויתור והדלות הרוחנית הם מסימניהם המובהקים, ראוי לכם צעירי ישראל, שתזכרו ותעריצו את זכרו של אותו נער (בנה של חנה שהקריב עצמו ולא אכל טריפה מול אנטיכוס). אל פשרה צעירי ישראל, אל וויתורים בחייכם ובשאיפותיכם הרוחניות. רצון כביר, משמעת המחשבה, מסירות עד אין קץ למשא נפשכם - הינה המתכונת לחייכם.

מנחם אוסישקין - נאום לפני הסתדרות המכבי באודיסה, 1917

עם תחיית החג הזה [חנוכה], תקום לתחייה לפנינו תקוותנו לגאולה. לא רק לזכר החשמונאים, כי אם גם לזכר הקנאים, הפריצים, אשר כבר נמחה שמם מן ההיסטוריה שלנו - גם הם ישוּבו לתחייה יחד עם חג התחייה. חג החנוכה המיוחד - תחייה שאין אחריה גלות. יחד עם זכרון הפריצים תבוא גאולה לכל אלה, אשר בקפלים את הספר [התנ"ך] תחת ראשם, בזמן שהיו חולמים מתוך השעבוד חלומות חולניים על הגאולה והתגעגעו לתחייה ולאֶרץ מולדת...

ח. נ. ביאליק - קרן קיימת וחג המכבים, דברים שבע"פ

- כדכריהם של חוגי הציונות לא נזכר נס פך השמן, אלא מודגשת זכרונות ונכונותם של המכבים, והקרבנה עצמית.
- מדוע, אדעתכם, לא מוזכר נס פך השמן?
- מדוע, אדעתכם, מעמידים הוציאים אלה את המכבים כדוגמה ומופת לנוער הציוני? נכון
- כמאליק, כדכריו, מעמיד כמחל לא רק את דמות המכבים, אלא את המכבים. איזו גאולה מכילת חג החנוכה אדכריו?
- איזו בקורת מעבירים החוגים הציוניים על היהודי הזר (אומות הארץ העברית)?

חג החנוכה מכילת ערכים ורעיונות רבים. מה הייתם מדגישים כמינוח וכידיד? ציוני טקסט מרכזי ומנהג סימבולי, מכילת את הרעיון המרכזי ביותר, אדעתכם, ונכון

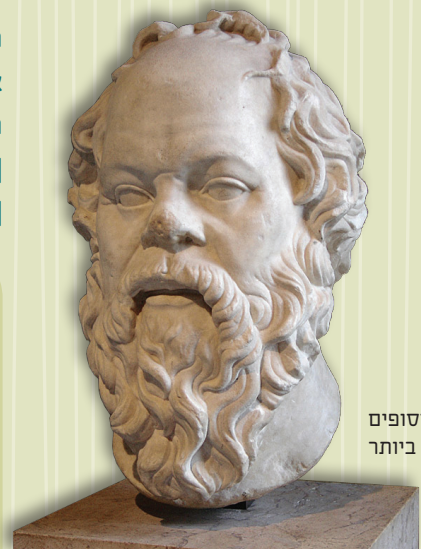
הפלא גבול יוון על גיי היוונים בגופת המלכה והמלח

מילים יווניות המצויות בספרות חז"ל:

אוור, אוכלוס [אוכלוסיה], אוקיינוס, איזמיל [כלי חריטה], איסטרולוגיה, איסטרטג, איקונין [דמות, תמונה], אמבטי, אנדרוגינוס [שיש לו אברי מין זכריים ונקביים], אסימון, ארכיון, ארנקי, אתליטיס [אתלט, ספורטאי], בולמוס [להיטות, חשק עז], בימה, דורון, סנהדרין, סנדל, סרריוט [חייל], פידגוג [מורה], פיתק, פרגמטיה [מסחר], קוזמוס [קוסמוס], ועוד כהנה וכהנה.

בכל יום ויום היו [אנשי אריסטובולוס שבתוך ירושלים] משלשלין דינרים בקופה [בסל, אל מעבר לחומה] ומעלין להן [אנשי הורקנוס] תמידים [קורבנות שמקריבים בכל יום]. היה שם זקן אחד [עם אנשי הורקנוס שמחוץ לחומה] שהיה מכיר בחכמת יונית. לעז להם בחכמת יונית. אמר להן: כל זמן שעוסקים בעבודה [עבודת המקדש] אין נמסרין בידכם [לא תצליחו להכניע אותם]. למחר שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר. כיון שהגיע לחצי חומה נעץ צפרניו נדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה. אותה שעה אמרו ארור אדם שישגל חזירים וארור אדם שילמד לבנו חכמת יונית

גמרא, מסכת סוטה, דף מט ע"ב

סוקרטס הוא מן הפילוסופים היוונים המשפיעים ביותר

- הלק הווקף אנשי הורקנוס היה יהודי, הקיט כחלמה היוונית. כיצד הניקה חלמתי אנשי אריסטובולוס?
- מדוע אסרו החכמים, אפי מקור לה, אלמד את הכנים את חלמתי יוון?

ר' חונה בשם בר קפרא: בשביל ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים: שלא שנו את שמם ואת לשונם ולא אמרו לשון הרע ולא נמצא ביניהן אחד מהן פרוץ בערורה על ידי שלא שינו את שמן, ראובן ושמעון...

לא היו קורין לראובן רופס, ליהודה לוליאנא, ליוסף ליסטס, לבנימין אלכסנדרא ויקרא רבה, לב

- מהי עמדת הכותב. בטאול ההספדה הורה על תרבות ישראל? נאמך
- כיצד ניתן אדעת שהוא מכון דבריו אתקופה היוונית ולהתיינות?

מעשה בה' זקנים שכתבו לתלמי המלך את התורה יונית והיה היום קשה לישראל כיום שנעשה העגל, שלא הייתה התורה יכולה להיתרגם כל צרכה.

מסכת סופרים, א, ז

דוגמאות לשמות של מלכים מבית חשמונאי:

יוחנן הורקנוס; יהודה אריסטובלוס; ויונתן - אלכסנדר ינאי;

דוגמאות לשמות של תנאים [חכמי המשנה]:

אנטיגנוס איש סוכו, אליעזר בן הורקנוס, רבי טרפון, רבי פפיס

ואלו הימים שמתעניין [עושים תענית] בהם מן התורה, וכל המתענה בהם לא יאכל ולא ישתה עד הערב... בשמונה בטבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והחושך בא לעולם שלושה ימים.

סבוליה, פירוש למגילת תענית

- על איזו תופעה מקדיש שמואל אלה?

- כיצד ניתן להסביר את הסתירה בין הדבריה הנאמרים בס'?

חשמונאים או ויקרא רבה, ושמאל צאצאי המלכים וחכמי המשנה?

- על איזו תופעה מקדיש תרומה היוונית?
- מה דעתם של החכמים על כך? הכא סימולין אדכריק

האור בקצה

מילים: יעקב גלעד, לחן: יהודה פוליקר

החיים ילדתי

זה סיפור רציני

לפעמים אני מת מפחד

מהצל של עצמי

מכל מה שסביבי

יש לפעמים רגעים שנדמה

הנה האור בקצה

ופתאום זה חושך

וגם את כמו כולם

שאיבדו את דרכם

תחפשי איזה אור בחושך

תתבגרי תשתני

תזדקני ותיראי

יש לפעמים רגעים ונדמה

הנה האור בקצה

מפרפר בחושך

כל הנרות

שהדלקנו בלילה

לא יגרשו את החושך הקר הזה

כל הרוחות שנשבו כל הלילה

לא יכבו את האור בקצה

לא יכבו את האור

שעולה בבוקר

- מה מייצגים האור והחושך (אן דל) כסיר זה? הוכח בעזרת דוגמאות

- המאבק בין האור והחושך, כולל כסיר. העתיקו את כל הקטעים שבהם, מאבק זה כאן אידי ביטוי והסבירו את מהות המאבק.

- וכל זאת, יש תקווה. בחרו מטפט אחד שמבטא תקווה שהאור ינצח את החושך, נסחו אותו כסטירה. למי הייתם מייחדים סיסמא זו?

- מה מייצגים האור והחושך בעיניכם? מנין אתם שואכים אור?

והארץ היתה תהו ובהו וחושך על-פני תהום... ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור: ונרא אלהים את האור כי טוב, ויבדל אלהים בין האור ובין החושך: וינרא אלהים לאור יום, ולחושך קרא לילה (בראשית א 2 -

(5)

... ויאמר אלהים יהי מארת ברכיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאתות ולמועדים

עפ"י ספור הכריאה המקראי, אלוהים ברא את האור כיום הראשון, אבל רק כיום הרביעי ברא את המאורות.

- אם כן, איזה אור ברא כיום הראשון, אדעתכם? מה ההבדל בינו לבין אור הטמט והלכה?

דע, כי טרם שנאצלו הנאצלים ונבראו הנבראים, היה אור עליון פשוט ממלא את כל המציאות. ולא היה שום מקום פנוי מן האור, אלא היה הכל ממולא מן אור אין סוף פשוט ההוא, ולא היה לו לא בבחינת ראש ולא בבחינת סוף, אלא הכל היה אור אחד פשוט שווה בהשוואה אחת והוא הנקרא אור אין סוף

(עין חיים, שער א, ענף ב)

מהי המטמנות הקרבית טל האמירה, כי לפני שנברא היצורים, מילא את העולם אור אינסוף? הסבירו ונאקו

"ויאמר אלהים יהי אור" - ר' יהודה אמר: האורה נבראת תחילה ואחר כך העולם. משל למלך שבקש לבנות פלטין [ארמון] והיה המקום אפל. מה עשה? הדליק נרות ופנסים, לידע היאך הוא קובע תמליוקים [אבני יסוד]. כך האורה נבראת תחילה. ר' נחמיה אמר: העולם נברא תחילה. משל למלך שבנה פלטין ועטרה בנרות ופנסים (בראשית רבה

במקור זה מתנה ויכוח מה קדם למה: האור אבראת העולם, או בריאת העולם אור.

- מה ההבדל בין שתי השיטות? איזו מטמנות יש כל שיטה אבני האנושות?

- איזו שיטה אתם מקדישים? הסבירו ונאקו

השיר המלא מופיע באתר שירונט
www.shiron.net

שאל בן דמה בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל: כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו [האם מותר לי] ללמוד חכמת יונית?

קרא עליו [ר' ישמעאל] המקרא הזה: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה" צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יונית.

בבלי, מסכת מנחות דף ע"ב

שאל פרקלוס בן פלוסלוס את רבן גמליאל בעכו, שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי [אלה יונית]. אמר לו [פרקלוס]: כתוב בתורתכם 'ולא ידבק בידך מאומה מן החרם' ומפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי? אמר לו [רבן גמליאל]: אין משיבין במרחץ.

כשיצא אמר לו [רבן גמליאל]: אני לא באתי בגבולה היא באת בגבולי. אין אומרים 'נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי', אלא 'נעשית אפרודיטי נוי למרחץ'.

דבר אחר: אם נותנין לך ממון הרבה, אין אתה נכנס לתוך עבודה זרה שלך ערום ובעל קרי ומשתין בפניה, וזו - עומדת על הדיב וכל אדם משתיין בפניה. ולא נאמר אלא אלהיהם; את שהוא נוהג בו משם אלוה - אסור, ואת שאינו נוהג משם אלוה - מותר [כלומר - כיוון שהשימוש בבית המרחץ אינו מאפשר מתן כבוד לפסלי האלילים אין הדבר נחשב לעבודה זרה, והוא מותר].

משנה, עבודה זרה, פרק ג, דף יט, ב הלכה ד

מהמקור הנ"ל אנדסי, שרכן זמאן היה מתרחץ בבית מרחץ סכו היו ססוי אלויה.

- איך מסבירה המשנה את הדבר? מה משמעות המשפט: אין "אנדרים" נעשה מרחץ נוי אפרודיטי, אלא נעשית אפרודיטי נוי למרחץ?
- מה דעתך על סברה זו? נאק

- מדוע מתאכזב בן דמה בסאנה האם מותר לו ללמוד את חכמת יוון?
- איזו סברה נדבית ר' ישמעאל בין הצורך ללמוד תורה, ובין הרצון ללמוד את תרבות יוון?
- מה דעתך על סברה זו? נאק

האור אינו אלא פבוס חלקי של החושך. הכל בא מן החושך והכל שב אל החושך. על כן נאמר "יהי אור!" ולא להפך. אבל לא די לו לעולם במאמר ראשון. בכל יום ובכל שעה חייב אדם לקרוא: "יהי אור! יהי אור!" כדי שלא יבלענו החושך בעודנו בחיים.

(כל כתיב אשר ברש, כרך ג, מאמרות ואמרות, עמ' 175)

"וירא אלהים את האור כי טוב..." - אמר ר' אלעזר: אור שברא הקב"ה ביום ראשון, אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו. כיוון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים - עמד וגנזו מהם. ולמי גנזו? לצדיקים לעתיד לבוא. משל למלך שהיתה לו מנה יפה והפרישה לבנו. והיכן גנזו? בגן עדן. (מסכת חגיגה ב, בראשית רבה ג)

קס"י מקור זה, החושך הוא המהות הקדומה, הראשונה, הכסיסית, והאור הוא זה הנאבק בו וכובש אותו חלקית.

- על איזו כתובים מספור הכריאה מכסס אשר כרס את דבריו? הסבירו
- מה תפקידו של האדסה, בעולם סכו החושך הוא המהות הכסיסית?
- איזו מעשים דריק האדסה מעשות כדי להסתלק בכריאת האור? פרטו ונאקו

- מדוע הסתלק האור הראשון מן העולם, קס"י נדרש לה?
- היכן ואיך הוא נצנץ?
- איזו אחריות מוטלת על החברה האנושית, קס"י נדרש לה? נאקו

כך תגיע ל"יתרון האור מתוך החושך" - מִפְּיִכַת החושך לאור. כי לאמיתו של דבר יש מעלה ויתרון נפלא לאור אם הוא מגיע מתוך החושך, אם הוא נוצר מחושך שהתהפך לאור

(לקוטי שיחות, אדמו"ר מהרי"צ)

מה דעתכם על הרעיון במשפט זה: "יש מקום ויתרון נפלא לאור אם הוא נצנץ מתוך החושך". מה המשמעות שלו בחיינו? נאקו

ברדיצ'בסקי ראה יתרון בצדו של האור והחושך: מדוע? הסבר את דבריו (הכאן) דזמאן

מה הוא הטוב, אם לא צרוף הרע? מה היא התשובה, אם לא תגרה בחטא? מה הוא הבוקר, בלי רחשי ערב? מה הוא אור בלי צללים ומבלי אגדת צללים?

(כתבי מיכה יוסף ברדיצ'בסקי, מחשבות ותורות, חלק ג)

- מה יכול להיות אותו נר ייחודי הדולק בתוך לא אדסה? מדוע חשוב שנצא אותו כרכיב? הסבירו ונאקו
- איך אפשר להאיר את העולם: איזו מעשים יאירו אותו לדעתך?

צריך שכל איש ידע ויבין שבתוך תוכו דולק נר, ואין נרו שלו כנר חברו ואין איש שאין לו נר. וצריך שכל איש ידע ויבין שעליו לעמול ולגלות את אור הנר ברבים, להדליקו לאבוקה גדולה ולהאיר את העולם כולו!

הרב קוק

והיגדים נוספים על האור והחושך:

במעון אור - תולדות האמת, וממקור חושך - תולדות העוול (מגילת הסרבים, עדה ועדות, הברמן עמ' 67)

וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסבלות בִּיתְרוֹן האור מן החושך: החכם עיניו בראשו ומבטל בחושך הולך

(קהלת ב' 13)

מי שנתון בחושך רואה מה שבאור, ומי שהוא נתון באור אינו רואה מה שבחושך (תנחומא, תצוה ת)

אנו נושאים לפידים
בלילות אפלים
זורחים השבילים מתחת רגלינו
ומי אשר לב לו,
הצמא לאור -
ישא את עיניו ולבו אלינו,
לאור,
ויבוא.
נס לא קרה לנו -
פך שמן לא מצאנו,
לעמק הלכנו,
ההרה עלינו,
מעיינות האורות
הגנוזים גילינו.

לאב, כשירו, מספר על חז האור אחר, חז האור הציוני:

- כמקום נרות החנוכה, מולדתי אפידים. מה ההבדל? הסבר
- מדוע חזר סעמייס המספס: נס לא קרה לנו - פך שמן לא מצאנו כשיר הקדר הזה? מה הוא רוצה להדגיש?
- כיצד מליס, שיכורי השיר את האור לא הנס? מה הם עושים כדי להציל לאור?
- מהו, אדעתכם, תפקידו של השיר בחינוך הנוער בתקופה שקדמה להקמת המדינה? נחקו
- מה היה המסר המרכזי של החז כזוהר? מה משמעותו לנוער העברי של קום המדינה?

שלושה דברים התירו לבית רבי [יהודה הנשיא]: שיהו רואין במראה, ושיהו מספרין קומי
[תספרות יוונית], רשיהו [ראשי משפחות] מלמדין את בניהן יוונית, שהיו זקוקין למלכות
[לצרכי משא ומתן עם השלטון היווני]

מסכת סוטה, דף מט

שאלו את רבי יהושע: מהו שילמד אדם את בנו יווני ספר? אמר להן: ילמד בשעה שאינה
לא מן היום ולא מן הלילה.

- כמה שונה תשובתו של רבי יהושע מזו של ר' ישמעאל (מקלה)?
- האם רבי יהושע מתיר ללמד את הבנים את הלכות יוון?

רבי אבהו בשם ר' יוחנן: מותר לאדם ללמד את בתו יוונית מפני שהיא תכשיט לה.

ירושלמי, גמרא, פרק ט

- מדוע אכנות מותר? מה דעתך על כך?
- מה אלה אלה נאכל על היחס להטלת נשים, באותה תקופה?

ראינו שהבעיות, ההתלבטויות, הפיתויים שעומדים לפנינו כיום מול התרבות
האמריקאית, היו קיימים כבר בתקופת המשנה והתלמוד מול התרבות ההלניסטית.
א. השווה בין שתי התקופות אפי הטבלה הבאה:

חז"ל מול התרבות ההלניסטית	אנחנו מול התרבות האמריקאית
שפה	
לימוד תורה / יהדות	
אסתטיקה: אמנות	
גבולות	
הצעות לפשרה	

- ב. מהן מסקנותיכם ביחס לדילמה: התבולות מול השתלבות תרבותית? ניקוטו קמדה ונסחו
טיעונים משכנעים
- ג. נהלו דיון בליתר והציבו קמדתכם.

ומתוך האור וטוב לעניים לראות את השמש:
כי אם שנים הרבה יחיה האדם' בכולם ישמח:
ויזכור את ימי החושך (קהלת י"א 7 - 8)

כטאון בדרך יצירתית את כל הרעיונות והמחשבות על האור ועל החושך,
טעמו בלם, במהלך המידה. אפשרויות:

- יצירת קולאז' מהידידים על האור המבטאים את מחשבותיכם ומחשבותיכם
- דיור סיכטא באופן יצירתי (צבע וצורה) את האור והחושך בחיי היומיום
- כתיבת שיר על האור והחושך
- יצירת קומיקס (קליפון) המבטא הבאת אור וקולאז'
- או כל רעיון אחר שיש לכם

חכמת אדם תאיר פניו (קהלת ה' ו')

תעודת כל איש טוב במדינה - יהא להרבות אור. לעשות קצת יותר
משהמדינה מחייבת אותו. האור מגרש מאליו החושך
דוד בן גוריון. מתוך הספר 'הזקן והעם'

לא יהיה נצחון לאור על החושך כל עוד לא נעמוד על האמת הפשוטה:
שבמקום להילחם בחושך יש להגביר את האור

א"ד גורדון